

լով հայերէն բառից ուղղագրութեան աստիճան-
թիւններ, եւ հայերէն խմբագրութեան այլեւայլ
ձեռագիրներու գոյութիւնը կ'ենթադրէ, եւն:

Ահա այս կարեւոր ձեռագրի մատակարարած
ատաղձը ձեռնարկած է հայագէտն ուսումնասիրել,
քննելով այն ուսմիօրէն բարբառն՝ որով գրուած
են Բառագրոց հայերէն մասերը: Կերածու-
թեանէն ետքը յառաջ կը բերէ հայագէտն այլեւ-
այլ Բնագիրներ (Մասն Ա). նախ՝ Յիշատակարան
մը գրչէն՝ ասորատառ՝ գրելով նոյնը նաեւ հայ-
ատառ, անգղիերէն թարգմանութեամբ ու մեկ-
նաբանութեամբ ճոխացրելով. երկրորդ՝ «Գինա
Իկոբին արջիկինա» պատմութիւնը (Թղ. 104դ)
եւ երրորդ՝ երկսիւն էջ մը Բառագրոց (Թղ. 21ա)
որուն մէկ գեղեցիկ նմանատիպ օրինակ մ'ալ կցած
է, այս վերջինն ընդարձակ լուսարանելով: Եր-
կրորդ մասը կը սկսի քննել ձեռագրի «Տառագար-
ձութեան», ոճը, որ բաւական խառնակ բան մըն է.
գիրին բան ալ չէր հայերէն 38 տառերը ներկայա-
ցրել ասորական 22 տառերով, գրելթէ կիսով
չափ պակաս ըլլալով ասորի գրերը: Պէտք չէ դար-
մանալ որ գրին ստիպուած էր՝ օրինակի համար՝
միակ Ս (= ֆ՝ հնոց) տառով բազմաթիւ հայ
հնչուներ նշանակել, այսպէս Ս = ֆ եւ Լ
Ս = Լ, Ս = Տ, Լ, Զ առանց խորութեան. կամ
ուրիշ օրինակ մը բերելու համար օ կը ներկայ-
ացնէ երեք տառ՝ օ, օ, օ, եւն եւն: Բաց աստի
գրին ալ ամէն տեղ միակերպ չէ գործածած տա-
ռերը՝ նաեւ միեւնոյն հնչուներ նշանակելու համար:
Իսկ լեզուն՝ բոլորովին նոր ուսմիօրէն մըն է, բայց
շատ մ'առանձնայատկութեամբ օրոնք ըստ հայ-
ագիրտին տեղական գաւառաբարբառին արդիւնքն
են: Գրութիւնը ծայրէ ծայր սխալաշատ է: Իբրեւ
օրինակ ահա յիշատակարանը՝ հայատառ փոխա-
գրութեամբ. «Գրեցի աս ախիգուն (այսպէս՝
عاجون) Աւրփայու Բազան Խապիպին համար մեր
հոգաղէն (այսպէս՝ عاقلان) որդին: որ կարգա-
ւունի ողորմի բերա վրա գրողին հոգուն Էիշա իր
սուրբ պատարագնին պալքէ Աստուած ողորմի
մաղաւոր Էփրեմին: Եա իմ ազիզ ախրտաք ինչ
ատեն հայէք ու կարգէք աս թուխթ մի մախգրէք
(այսպէս՝ عاقلان عاقلان աս = մի մեղագրէք) գրողին
որ ես գրապետ չիմ հպա գրագետունն սոտայ կոխ-
նիմ: ու մասէք թէ խոլայա գրերը (عاجون) մենծ
մարդիմ մնացեր հալուոր աշունուս լոսա պակտեր
(= աչքիս լոյսը պակտեր է): Թանասուն ու յօթ
տարու տղայի որ գրեցի աս թուխթու: ումիշ
կենիմ ամէն սուրբ կարգացրունն որ ինչ ատեն որ
կարգան Էունին ողորմի բերին մաղաւոր Էփրեմին
հոգուն պալքէ Աստուած ողորմի իրի ձեր սուրբ
աղթով: գրեցի աս թուխթ ազիզ սուրբ մարի
Այհայու մէջ սանախտով վանք հաղորդն հաղորդ
ու թանասուն տարուն մեջնէք Ազանտրէն (այս-
ինքն 1970 տարին Աղեքսանդրի կամ Սելեւկեան
թուականին) ու Քրիստոսս Քից հաղորդ ու թա-
նասուն տարի (սխալ է, լուսանցքի վրայ ուղ-
ղուած է՝ عاقلان عاقلان عاقلان عاقلان =

Քից հաղորդն հաղորդ, աս ալ սխալ
թուական է: Աստուած ողորմի ան մարդուն որ
կարգաւոր ողորմի բերա վրա մաղաւոր գրողին:»

Հետաքրքրութեան համար ահա քանի
մ'օրինակ ալ բուն բառերքէն, որմէ կը տեսնուի
թէ ինչպիսի լեզու է եւ ինչպիսի ասորահայ գրչու-
թիւնը. ١) عاقلان عاقلان = Ինչպէս Ինչպէս. —
٢) عاقلان عاقلان (= Ինչպէս Ինչպէս, այսինքն՝ կրակ
կը վառէ.) — ٣) عاقلان عاقلان (= Ինչպէս, կը թաղէ),
եւ անթիւ նմաններ:

Բաւական համարինք առ այժմ այսչափս
այս շատ կողմանէ ուշագրաւ գործոյն մասին: Ար-
դէն հայագիրտին ուսումնասիրութիւնն ալ տակաւին
աւարտած չէ եւ տակաւին շարունակելի: Աւրիշ
առթիւ մանրամասն կ'անդրադառնանք այս Բա-
ռագրոց եւ իւր լեզուին մասին խօսելու, մանաւ-
անդ երբ աւարտի յիշեալ քննութեան ապագրու-
թիւնը: Առ այժմ շատանանք հաստատելով գոր-
ծոյս կարեւորութիւնն երկու տեսակիտով. նախ որ
Բար-Բաշուլի Բառագիրքը կը գտնուի ուրեմն
նաեւ հայերէն լեզուի փոխագրուած, երկասիրու-
թիւն մ'որ մեզի անձանթթ էր: Ի հարկէ հին բան
մը չէ ասորահայ Բառագիրքս, ԺԷ-ԺԶ. դարէն
շատ յառաջ ըլլալու չէ: Իշոյ Բար-Բաշուլ
ասորի բառագիրք յօրինող մատենագրաց նշա-
նաւորագոյնը, ապրած է Ժ. դարուն՝ 963 տարոյն
մասնակցելով Աբգիշոյ Ա. կաթողիկոսի ընտրու-
թեան. արաբացիք զինքը կ'անուանեն Աբու-Լ-
Հասան Իսա իբն ալ-Բաշուլ: Իւր բառագիրքը
մօտերս սկսաւ հրատարակուիլ ինսամովք M. R.
Duval գիտնականին. (Պարիս 1888—1898): — Արդ
որչափ ալ սխալաշատ ու թերութեամբ լի ըլլայ՝
միակ եւ ընդարձակ Բառագիրք մըն է այս որ հասած
է մեզի ասորերէնէ հայերէն: Մեր նախնիք ունէին
անշուշտ ուրիշ եւ լաւագոյն հայերէնով բառ-
գրքեր, որոնց տակաւին եւ ոչ հետքը կը գտնենք:
— Երկրորդ կէտն է այն որ փոքի ծանթթ ձեռագիրս
է, ուր կը գտնենք փորձուած հայերէն գրել սորո-
սա: Այս պարագան միայն բաւական էր ձեռա-
գրիս մեծ յարգ տալու, եւ անդրագոյն ուսումնա-
սիրութեանց խթան ըլլալու: Անշուշտ միայն իւր
անձին համար չէր գրեր Էփրեմ. ուստի իւր գրածը
կարդալու (կրնանք ըստ ինքեան ըսել՝ «-եղբը-
քան թէ կարդալու») կարող անձինք չէին պակտեր
Միջագիտաց մէջ, որով թերեւս նոյն կարգի ուրիշ
գրութեանց ալ ի յայտ գալուն կրնանք յոյս
ունենալ: Չարմանալի կը մնայ միշտ այն պարա-
գան որ ԺԷ. դարուն հայ մը ասորերէն տառերով
հայերէն կը ճգնի գրել՝ այնչափ դժուարութեանց
ալ բախելով եւ հայերէն հնչուներն այնպէս
թերի եւ անձիշտ փոխագրելով, փոխանակ բնիկ
հայերէն տառերը գործածելու: Իրեն համար կ'ե-
րեւայ՝ զուր աշխատած է Մեսրոպ հայ գրերը
գտնելու:

Հ. Յ. Տ.

